

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

prezentate la 7 iulie 2009¹(1)

Cauza C-246/08

Comisia Comunităților Europene

împotriva

Republicii Finlanda

„Acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor – TVA – Noțiunea „activitate economică” – Servicii de asistență juridică publică și privată – Remunerare în funcție de venituri – Autoritate publică – Denaturare a concurenței”

I – Introducere

1. În 2002, Republica Finlanda a decis să extindă asistența juridică gratuită, destinat prin tradiție cetățenilor cu venituri mai mici, la un alt segment al populației, care dispune de resurse oarecum mai ridicate, dar care ar avea dificultăți în a suporta în totalitate cheltuielile în legătură cu acest serviciu. Totuși, într-o astfel de situație, legea prevede că, printr-o cotă care variază în funcție de mijloacele sale financiare, beneficiarul remunerează în parte munca prestată de consilierul juridic, care poate fi un angajat public sau un profesionist privat.

2. Legislația finlandeză scutește de la plata taxei pe valoarea adăugată (denumită în continuare „TVA”) asistența juridică atunci când aceasta este furnizată de unul dintre birourile publice create în acest scop și atunci când clientul o plătește parțial. În prezenta cauză, Comisia Comunităților Europene consideră că această dispoziție juridică din dreptul Republicii Finlanda încalcă mai multe principii din Directiva 77/388/CEE(2).

3. Analiza regimului fiscal aplicabil acestui tip de activitate permite abordarea problemei transferului către sectorul privat al prestării anumitor servicii publice, o tehnică din ce în ce mai răspândită în sectoare publice cu o sarcină excesivă de muncă, precum cel al sănătății sau al educației.

II – Cadru juridic

A – Dreptul comunitar

4. Acțiunea Comisiei se întemeiază pe Așasea directivă, deși la 1 ianuarie 2007 a intrat în vigoare Directiva 2006/112/CE(3).
5. Articolul 2 alineatul (1) din Așasea directivă prevede că sunt supuse TVA-ului „livrările de bunuri și prestările de servicii efectuate cu titlu oneros pe teritoriul țării de către o persoană impozabilă care acționează ca atare” [traducere neoficială].
6. Potrivit articolului 4 alineatul (1), „«[p]ersoană impozabilă» înseamnă orice persoană care, în mod independent, desfășoară în orice loc orice activitate economică menționată la alineatul (2), indiferent de scopul sau rezultatele activității respective”. Aceste „activități economice” cuprind, potrivit alineatului (2) menționat, „toate activitățile producătorilor, comercianților sau persoanelor care prestează servicii, inclusiv activitățile miniere și activitățile agricole și activitățile prestate în cadrul profesiunilor liberale”, precum și, printre altele, „[e]xploatarea bunurilor corporale sau necorporale în vederea obținerii unor venituri cu caracter permanent” [traducere neoficială].
7. Același articol 4 reglementează, la alineatul (5), supunerea la plata TVA-ului a organismelor de drept public care „nu sunt considerate persoane impozabile pentru activitățile sau operațiunile în care se angajează ca autorități publice, chiar și atunci când colectează taxe, redevențe, contribuții sau plăți în legătură cu activitățile sau operațiunile respective”. Totuși, al doilea paragraf al alineatului (5) prevede că „[acestea] sunt considerate persoane impozabile pentru activitățile sau operațiunile respective în măsura în care calitatea lor de persoane neimpozabile determină denaturări semnificative ale concurenței” [traducere neoficială].

B – Dreptul finlandez

8. Sistemul finlandez de asistență juridică se întemeiază pe patru acte normative adoptate în 2002, și anume Legea privind asistența juridică din 5 aprilie 2002(4), Legea privind birourile de asistență juridică ale statului(5), Decretul ministerial privind asistența juridică din 23 mai 2002(6) și Decretul ministerial privind criteriile de remunerare a ajutorului juridic, tot din 23 mai 2002(7).
9. În conformitate cu această legislație, atunci când o persoană are nevoie de asistență din partea unui profesionist al dreptului, în cadrul unei proceduri judiciare sau în legătură cu desfășurarea acesteia, dar situația sa financiară nu îi permite să suporte în totalitate cheltuielile aferente acestui serviciu, trezoreria statului îi asigură accesul la un consilier juridic.
10. Asistența juridică este acordată pe baza unei cereri prealabile și poate fi în totalitate gratuită sau furnizată în schimbul unei remunerații parțiale, care se stabilește în funcție de veniturile lunare și de activele solicitantului(8). Această asistență juridică „semigratuită” a fost introdusă în 2002, beneficiul său extinzându-se astfel la persoanele cu venituri puțin mai ridicate. Cota aflată în sarcina persoanei interesate cuprinde, într-o astfel de situație, două componente: „contribuția de bază” și „contribuția suplimentară”.
11. „Contribuția de bază” (*perusomavastuu*) oscilează, în funcție de resursele beneficiarului, între 0 % și 75 % din onorariile și cheltuielile curente aferente serviciului(9). În orice caz, asistența juridică nu este acordată atunci când veniturile unei persoane celibatate depășesc 1 400 de euro lunar sau când cele ale unui cuplu cștorit sunt mai mari de 1 200 de euro (individual)(10).
12. „Contribuția suplimentară” (*lisäomavastuu*) este plătită de beneficiarul asistenței juridice numai dacă acesta dispune de active lichide sau care pot fi transformate ușor în lichidități în valoare de peste 5 000 de euro. Această contribuție reprezintă jumătate din valoarea acestor bunuri care depășesc 5 000 de euro(11).

13. Ca regulă generală, serviciul este furnizat de consilieri juridici publici, angajați ai uneia dintre cele 65 de birouri de asistență juridică existente în Finlanda. Cu toate acestea, pentru reprezentare în cadrul unei proceduri judiciare, este posibilă desemnarea unui consilier juridic privat care și-a dat consimțământul în acest scop. Dacă beneficiarul asistenței juridice propune el însuși pentru a-l reprezenta un profesionist care îndeplinește condițiile cerute, respectivul profesionist trebuie să fie ales, cu excepția situației în care anumite motive se opun(12).
14. Birourile publice de asistență juridică sunt finanțate în majoritate din fonduri publice. Sumele plătite de clienți cu titlu de „contribuție de bază” sau de „contribuție suplimentară”, când este cazul, sunt înscrise ca venituri în bugetul fiecărui birou(13). Consilierii juridici care lucrează în cadrul acestor birouri sunt angajați publici, care primesc un salariu de la stat.
15. Consilierilor juridici privați li se garantează o remunerație rezonabilă având în vedere intervențiile necesare și timpul alocat de aceștia, precum și o rambursare a cheltuielilor efectuate. Atunci când partea în cauză are dreptul la asistență juridică gratuită, statul plătește serviciul în totalitate. În cadrul asistenței juridice semigratuite, partea interesată achită ceea ce datorează în temeiul legii, iar statul plătește restul.
16. Onorariile unui consilier juridic privat și cele ale unui birou public se calculează în funcție de aceleași criterii(14). În consecință, cota aflată în sarcina clientului este identică, indiferent cine furnizează serviciul.
17. Singura diferență constă în regimul TVA-ului, întrucât, potrivit Legii privind asistența juridică, un avocat privat este întotdeauna supus plății TVA-ului, în timp ce asistența juridică acordată de angajații publici, indiferent dacă este gratuită sau parțial remunerată, nu este supusă taxei menționate(15).

III – Procedura precontencioasă

18. La 13 octombrie 2004, Comisia a adresat autorităților finlandeze o primă scrisoare, atrăgându-le atenția cu privire la tratamentul diferențiat pe care legislația națională privind TVA-ul îl acordă asistenței juridice de aceeași natură după cum aceasta este furnizată de avocați privați sau de juriști care lucrează într-un birou public. Comisia a adăugat că, potrivit informațiilor de care dispunea, această legislație determină o denaturare semnificativă a concurenței în prejudiciul profesioniștilor privați.
19. Prin intermediul scrisorii din 17 decembrie 2004, autoritățile finlandeze au descris regimul TVA-ului în litigiu și au arătat că, deși acesta denatură concurența, o denatură într-o măsură neglijabilă, din moment ce alegerea făcută de beneficiar între un consilier public și unul privat era determinată nu numai de supunerea la plata TVA-ului, ci și de alți factori, precum experiența profesională și calificarea persoanei desemnate sau sarcina de muncă a birourilor publice.
20. La 19 decembrie 2005, considerând aceste explicații insuficiente, Comisia a adresat Republicii Finlanda o scrisoare de punere în întârziere, prin care o invita să supună la plata TVA-ului serviciile de asistență juridică furnizate de juriști publici în cadrul unei proceduri judiciare (servicii care puteau fi, așadar, prestate de asemenea de un avocat privat) în măsura în care o parte din remunerație este plătită de beneficiar. Comisia a considerat că, în astfel de situații, angajații statului nu acționau ca „autorități publice” care pot fi scutiți de la plata TVA-ului în temeiul articolului 4 alineatul (5) primul paragraf din Așasea directivă, exonerare care ar determina o denaturare semnificativă a concurenței în sensul articolului 4 alineatul (5) al doilea paragraf.

21. În răspunsul său din 16 februarie 2006, Republica Finlanda a reiterat argumentele expuse în scrisoarea sa din 2004, calificând, în plus, drept artificială premisa Comisiei potrivit căreia birourile publice de asistență juridică acționează ca autorități publice, atunci când acordă consiliere în legătură cu desfășurarea unei proceduri judiciare, dar nu când intervin efectiv într-o astfel de procedură, și atunci când nu primesc nimic în schimbul acordării consilierii, dar nu când intervin în schimbul unei remunerații parțiale.

22. O astfel de argumentație nu a convins Comisia, care a adresat un aviz motivat guvernului în cauză la 15 decembrie 2006. La 15 februarie 2007, autoritățile finlandeze și-au exprimat dezacordul în legătură cu avizul menționat, astfel încât Comisia a decis să introducă la Curte prezenta acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor.

IV – Procedura în fața Curții și concluziile părților

23. Cererea Comisiei a fost înregistrată la grefa Curții la 3 iunie 2008, iar memoriul în apărare al guvernului finlandez, la 17 iulie 2008.

24. Replica a fost depusă la 3 octombrie 2008, iar la 13 noiembrie 2008, duplica.

25. Întrucât niciuna dintre părți nu a solicitat să aibă loc o ședință, stadiul cauzei a permis redactarea prezentelor concluzii la 28 aprilie 2009.

26. Comisia solicită Curții să declare că, prin faptul că nu a supus la plata TVA-ului serviciile de asistență juridică furnizate de birourile de asistență juridică în schimbul unei remunerații parțiale, în timp ce serviciile echivalente furnizate de profesioniști sunt supuse la plata TVA-ului, Republica Finlanda nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 2 alineatul (1) și al articolului 4 alineatele (1), (2) și (5) din A șasea directivă. Aceasta solicită de asemenea obligarea Republicii Finlanda la plata cheltuielilor de judecată.

27. Statul pârât solicită respingerea acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor și obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

V – Analiza neîndeplinirii obligațiilor

28. Regimul finlandez de asistență juridică acordată particularilor cu ocazia unei proceduri judiciare prezintă, după cum s-a afirmat, o dublă variantă. Pe de o parte, beneficiarul poate primi serviciul complet gratuit sau în schimbul unei contraprestații parțiale, în funcție de nivelul veniturilor sale. Pe de altă parte, asistența juridică poate fi furnizată de angajații unuia dintre birourile publice create în acest scop sau de un avocat. Legislația finlandeză privind TVA-ul supune plățile taxei activitatea exercitată în acest cadru specific de profesioniști din sector, dar nu și activitatea birourilor publice de asistență juridică, în ambele cazuri, indiferent dacă particularul plătește sau nu plătește vreo contribuție.

29. Această diferență de tratament fiscal a atras atenția Comisiei, care își îndreaptă reproșurile asupra unui aspect foarte concret al reglementării finlandeze. Comisia consideră că este corect ca asistența furnizată de consilieri juridici privați să fie întotdeauna supusă plății TVA-ului și ca intervențiile efectuate de angajații publici să rămână în afara domeniului de aplicare al taxei cât timp acestea sunt total gratuite. În schimb, Comisia contestă scutirea acestei activități de la plata taxei atunci când este desfășurată de o agenție publică și persoana interesată plătește o remunerație.

30. Acțiunea Comisiei în constatarea neîndeplinirii obligațiilor se întemeiază pe trei motive, a căror pertinență va fi examinat în cadrul prezentelor concluzii.

31. În primul rând, Comisia susține că, atunci când consilierii juridici publici furnizează serviciul în cauză în schimbul unei remunerații parțiale, aceștia exercită o „activitate economică” în sensul articolului 4 alineatele (1) și (2) din A șasea directivă, ceea ce presupune o „prest[are] de servicii cu titlu oneros”, astfel încât se impune aplicarea TVA-ului potrivit articolului 2 alineatul (1) din aceeași directivă.

32. În al doilea rând, Comisia reiterează faptul că, în acest caz, consilierii juridici publici nu acțiunează ca autorități publice și că, prin urmare, nu este aplicabilă prevederea de la articolul 4 alineatul (5) primul paragraf privind scutirea de la plata TVA-ului.

33. În al treilea rând, Comisia afirmă, cu titlu suplimentar, că această concurență a birourilor publice determină o denaturare semnificativă a concurenței, astfel încât, chiar dacă s-ar considera că acțiunează ca autorități publice, acestea ar trebui calificate drept persoane impozabile în temeiul articolului 4 alineatul (5) al doilea paragraf din A șasea directivă.

A – Cu privire la conceptul „activitate economică” în scopul aplicării TVA-ului [articolul 2 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1) din A șasea directivă]

34. Astfel cum s-a arătat, Comisia își întemeiază acțiunea pe ipoteza că asistența juridică acordată de birourile publice finlandeze are natură economică atunci când beneficiarul asistenței plătește o anumită sumă, oricât de mică ar fi aceasta, cu titlu de contraprestație. Este vorba despre elementul cel mai important al cererii, dar, surprinzător, pe care Comisia îl dezvoltă cel mai puțin.

35. Potrivit articolului 2 alineatul (1) din A șasea directivă, sunt supuse TVA-ului „livrările de bunuri și prestările de servicii efectuate cu titlu oneros pe teritoriul țării de către o persoană impozabilă care acțiunează ca atare”. Articolul 4 alineatul (1) din această directivă completează această definiție, adugând faptul că trebuie considerată persoană impozabilă orice persoană care desfășoară una dintre „activitățile economice” menționate la alineatul (2) al aceluiași articol, printre care citează „activitățile prestate în cadrul profesiunilor liberale” și „[e]xploatarea bunurilor [...] necorporale în vederea obținerii unor venituri cu caracter permanent”.

36. În consecință, dacă nu există „activitate economică”, nu există obligație de plată a taxei(16). Jurisprudența a stabilit deja anumite criterii care permit clarificarea acestei noțiuni, dar prezenta cauză impune aprofundarea acestei activități interpretative, întrucât nu găsim niciun precedent cu elemente de fapt asemănătoare.

1. Jurisprudența

37. În primul rând, Curtea a amintit că noțiunea „activitate economică” are caracter obiectiv și că aceasta trebuie considerată în sine, oricare ar fi scopurile sau rezultatele sale(17). În consecință, este nerelevant faptul că misiunea dezbătută aici este desfășurată în interes public și în aplicarea legii sau cu scopul de a acorda asistență (asistența acordată cetățenilor pentru a facilita și pentru a ameliora accesul acestora la justiție), iar nu în spirit pur comercial sau pentru a obține rezultate. Aceste circumstanțe nu permit, privite ca atare, să se concluzioneze că activitatea în litigiu este lipsită de valoare economică.

38. O „activitate economică”, în ceea ce privește supunerea acesteia la plata TVA-ului, nu este neapărat o activitate comercială care vizează obținerea unui profit, ceea ce este demonstrat de

faptul c? A ?asea directiv? calific? organismele cu scop nelucrative drept „persoane impozabile”, chiar dac? ulterior li se aplic? una dintre scutirile prev?zute la articolul 13 A alineatul (1). Redactarea articolului 4 din A doua directiv? 67/288/CEE(18) era de asemenea foarte elocvent?, întrucât descria persoana impozabil? ca pe „orice persoan? care realizeaz? în mod independent ?i curent opera?iuni în leg?tur? cu activit??i de produc?or, de comerciant sau de furnizor de servicii, indiferent dac? se urm?re?te sau nu se urm?re?te un scop lucrativ” [traducere neoficial?].

39. În principiu, aceast? idee poate fi, cu siguran??, comb?tut?, având ca sprijin în acest sens Hot?rârea Floridienne ?i Berginvest, potrivit c?reia, pentru ca activitatea unui holding ce const? în a pune la dispozi?ia filialelor sale un capital s? poat? fi considerat? în sine o activitate economic?, constând în exploatarea acestui capital cu scopul de a ob?ine venituri cu caracter permanent, este necesar ca aceast? activitate s? nu fie exercitat? numai cu titlu ocazional ?i s? nu se limiteze la a administra investi?ii precum un investitor privat, ci „s? fie efectuat? în cadrul unui obiectiv specific întreprinderii sau în scop comercial, caracterizat în special printr-un interes de a rentabiliza capitalurile investite”(19). În opinia noastr?, acest pasaj urm?re?te s? precizeze condi?iile în care exist? o activitate economic? „de exploatare a unui bun corporal sau necorporal în vederea ob?inerii unor venituri cu caracter permanent”, dar nu poate fi extins la toate celelalte situa?ii avute în vedere la articolul 4 alineatul (2) din A ?asea directiv?(20). Orice alt? interpretare ar înc?lca natura obiectiv? a acestei no?iuni. Ob?inerea de venituri este deopotriv? indispensabil? în celelalte cazuri, nu ca cerin?? de productivitate, ci „de echivalen?? a presta?iilor”, dup? cum vom explica în continuare.

40. În al doilea rând, jurispruden?a a precizat de asemenea c? activitatea în cauz? trebuie prestat? în schimbul unei remunera?ii(21). Chiar articolul 2 din A ?asea directiv? atribuie unei opera?iuni impozabile un caracter oneros. Acest caracter pare inherent TVA?ului, din moment ce, pentru aplicarea sa, aceast? tax? presupune, astfel cum sugereaz? chiar denumirea sa, existen?a unei valori ad?ugate aferente bunurilor ?i serviciilor supuse la plata acestei taxe(22).

41. Acesta este sensul în care s?a pronun?at Curtea în Hot?rârea Hong-Kong Trade, în care a statuat c? serviciile furnizate cu titlu gratuit nu sunt supuse la plata TVA?ului, întrucât, atunci când prestatarul furnizeaz? exclusiv servicii f?r? o contrapresta?ie direct?, nu exist? nicio baz? de impozitare. Caracterul oneros al opera?iunilor impozabile este confirmat de faptul c? activit??ile economice impozabile sunt în mod necesar desf??urate cu scopul de a ob?ine o contrapresta?ie sau pentru a fi compensate printr-o contrapresta?ie, întrucât, dac? sunt exclusiv gratuite, acestea nu intr? în regimul TVA?ului, deoarece nu pot, în temeiul articolului 8, s? constituie o baz? de impozitare(23).

42. Totu?i, nu trebuie respins? de la început supunerea la plata TVA?ului a unei activit??i remunerate în parte(24), de?i nu trebuie nici s? se concluzioneze c? simpla existen?? a unei pl??i, chiar dac? modic?, confer? caracter economic unei anumite activit??i. Jurispruden?a a elaborat o solu?ie mai nuan?at? pentru acest tip de ipoteze, în sensul c? o prestare de servicii este efectuat? „cu titlu oneros”, în scopul aplic?rii articolului 2 alineatul (1) din A ?asea directiv?, ?i, prin urmare, este impozabil? numai dac? exist? între prestatar ?i beneficiar un raport juridic în cadrul c?ruia sunt schimbate presta?ii reciproce, remunera?ia perceput? de prestatar constituind contravaloarea efectiv? a serviciului furnizat(25). În plus, trebuie s? existe o leg?tur? direct? ?i necesar? între serviciul prestat ?i contravaloarea primit?(26).

43. Astfel, Curtea a considerat c? activit??i precum cele desf??urate de Apple and Pear Development Council nu erau supuse la plata TVA?ului(27), deoarece de activit??ile de promovare agricol? ale acestui organism public beneficia întregul sector, nu beneficiau numai produc?orii de mere ?i de pere obliga?i s? pl?teasc? o tax? anual? Consiliului. Potrivit acestei hot?râri, nu exista o leg?tur? direct? între avantajul ob?inut de ace?ti particulari ?i suma pe care

ace?tia erau obliga?i s? o pl?teasc?. Tot pe baza acestui criteriu, Curtea a statuat, în Hot?rârea Tolsma, citat? anterior, c? a cânta muzic? în spa?iul public, nefiind stipulat? nicio remunera?ie în acest scop, chiar dac? interpretul solicit? plata unei sume ?i percepe anumite sume cu titlu de dona?ie, nu este o prestare de servicii cu titlu oneros, deoarece aceste venituri nu pot fi considerate ca reprezentând contrapresta?ia unui serviciu furnizat ?i nu exist? nicio leg?tur? între cele dou?. Dimpotriv?, jurispruden?a a recunoscut ca fiind o activitate economic? exploatarea unei infrastructuri rutiere în schimbul pl??ii unei taxe de drum al c?rei quantum depinde, în principal, de categoria vehiculului utilizat ?i de distan?a parcurs?(28).

2. Aplicarea în prezenta cauz?

44. În conformitate cu Hot?rârea Hong-Kong Trade, Comisia admite c? nu exist? activitate economic? atunci când birourile publice furnizeaz? complet gratuit asisten?? juridic? unui cet?ean. Totu?i, ra?ionamentul s?u în aceast? privin?? contrazice pozi?ia sa final?, prin faptul c? sus?ine c? serviciile în cauz? sunt furnizate f?r? contrapresta?ie pentru motivul c?, „în calitate de angajat al unui birou public de asisten?? juridic?, consilierul percepe ca unic? remunera?ie salariul s?u obi?nuit”. Acest argument este contraproductiv pentru concluziile Comisiei, deoarece salariul consilierului juridic nu variaz? atunci când persoana interesat? trebuie s? pl?teasc? o sum? administra?iei, astfel încât, în cazul remuner?rii par?iale, ar lipsi de asemenea caracterul oneros indispensabil.

45. Cu toate acestea, din punctul nostru de vedere, tratamentul salarial al func?ionarului care intervine în una dintre aceste proceduri este lipsit de relevan?? pentru a stabili dac? activitatea biroului public este supus? TVA?ului. Cauza exoner?rii serviciilor furnizate complet gratuit const?, astfel cum arat? jurispruden?a, în faptul c? nu exist? activitate economic? f?r? s? existe un schimb de servicii ?i c? nu exist? nicio baz? pentru aceast? impozitare.

46. În ipoteza în care asisten?a juridic? se furnizeaz? în schimbul unei remunera?ii par?iale, este necesar s? se ia în considerare natura pl??ii ?i compunerea acesteia pentru a stabili astfel dac? reprezint? „contravaloarea efectiv?” a serviciului furnizat ?i dac? exist? o „leg?tur? direct? ?i necesar?” între cele dou?.

47. Atunci când asisten?a juridic? subven?ionat? este furnizat? de un avocat privat, este u?or s? se identifice aceast? leg?tur? direct?, deoarece, fie clientul nu pl?te?te nicio remunera?ie, fie pl?te?te doar o parte a onorariilor, valoarea total? a acestora este achitat? de stat. Profesionistul ob?ine întotdeauna o contravaloare real? – ?i anume suma emolumentelor datorate potrivit legii – care este, în consecin??, supus? TVA?ului. Indiferent dac? aceast? contravaloare provine în întregime sau în parte din bugetul statului, pre?ul depinde în exclusivitate de natura muncii realizate.

48. În schimb, în ceea ce prive?te birourile publice, este pu?in probabil ca leg?tura dintre contribu?ia datorat? de beneficiar ?i asisten?a furnizat? s? îndeplineasc? cerin?a privind caracterul „direct ?i necesar” impus? de jurispruden??. Remunera?ia pe care o încaseaz? administra?ia nu coincide cu valoarea real? a serviciului, nici m?car cu cea prev?zut? de lege (?i care este pl?tit? avocatului privat), ci reprezint? doar un procent din aceast? valoare. Biroul acoper? maxim 75 % din onorariile stabilite de reglementarea finlandez?(29) ?i încaseaz? 20 %, 30 %, 40 % sau 55 % din aceast? valoare, în func?ie de resursele persoanei interesate.

49. Contrapresta?ia particularului nu depinde în exclusivitate de costul muncii, ci ?i, într-o mare m?sur?, de situa?ia financiar? a clientului. Se constată, a?adar, o anumit? leg?tur? între serviciul furnizat ?i valoarea achitat? (aceast? contribu?ie fiind calculat? pornind de la valoarea legal? a asisten?ei juridice acordate), dar aceast? leg?tur? nu este direct? ?i nu are intensitatea cerut? de jurispruden?? pentru a permite s? se concluzioneze cu privire la existen?a unei presta?ii cu titlu

oneros, deoarece este „contaminat?” de luarea în considerare a veniturilor și a patrimoniului clientului. Cu cât resursele persoanei interesate sunt mai modeste, cu atât legătura în cauză este mai puțin directă.

50. Informațiile comunicate de guvernul finlandez în ceea ce privește finanțarea birourilor sale publice de asistență juridică sunt foarte relevante. Potrivit acestor declarații, în 2007, numai 34 % din activitățile de asistență juridică furnizate de aceste birouri au făcut obiectul plății unei remunerații parțiale, iar contribuțiile particularilor în acest scop s-au ridicat la 1,9 milioane de euro, față de 24,5 milioane de euro, cât au reprezentat costurile de funcționare brute ale respectivelor administrații.

51. Deși împărțim punctul de vedere al avocatului general Verloren van Themaat, potrivit căruia, „în temeiul articolului 4 [din A șasea directivă], important este caracterul economic al activităților desfășurate, iar nu forma juridică a acestor activități și nici modul lor de finanțare”(30), în speță, informațiile amintite mai sus confirmă că plățile de origine privată acoperă o mică parte din costul asistenței juridice asigurate de statul finlandez. Dacă la aceasta se adaugă faptul că, în temeiul caracterului său progresiv, contribuția beneficiarilor seamănă oarecum cu un instrument fiscal și că, în conformitate cu Hotărârea Götz, încasarea unei remunerații nu este, în sine, de natură să confere un caracter economic unei anumite activități(31), pare evident că asistența juridică furnizată de administrația finlandeză în cadrul regimului semigratuit nu îndeplinește condițiile unei activități economice supuse la plata TVA-ului.

52. Jurisprudența privind aplicarea TVA-ului în privința notarilor, a celor ce colectează impozitele și a altor agenți publici nu este suficientă, în opinia noastră, pentru respingerea acestei teze. Reiese din Hotărârile Comisia/încălezi de Jos și Ayuntamiento de Sevilla sau din Ordonanța Mihal(32) că funcțiile acestor profesioniști presupun o activitate economică autentică, deoarece, deși sunt conferite prin lege pentru motive de interes public, acestea implică existența unei prestații de servicii cu caracter permanent, furnizată particularilor în schimbul unei remunerații. Or, A șasea directivă nu prevede nicio exonerare în favoarea profesiilor reglementate. Diferența dintre aceste situații și cauza de față constă în tipul contraprestației, întrucât în cauzele amintite mai sus, nimic nu indică faptul că onorariile depind de factori diferiți de natura proprie a serviciului.

53. Având în vedere cele ce preced, este necesar să se concluzioneze că nu s-a dovedit în mod suficient de către Comisie că activitatea desfășurată de birourile publice finlandeze de asistență juridică reprezintă „activitate economică” în scopul supunerii acesteia la plata TVA-ului. Acest motiv ar fi suficient pentru a respinge acțiunea Comisiei fără să se examineze excepția prevăzută la articolul 4 alineatul (5) din A șasea directivă.

54. Cu toate acestea, în ipoteza în care Curtea nu ar împărți această analiză și ar considera că a fost făcut de către Comisie respectiva dovadă, vom examina în continuare noțiunile „autoritate publică” și „denaturare semnificativă a concurenței” în contextul prezentei cauze.

B – Cu privire la conceptul „autoritate publică” în scopul aplicării TVA-ului [articolul 4 alineatul (5) primul paragraf din A șasea directivă]

55. Potrivit informațiilor prezentate, birourile publice de asistență juridică fac parte integrantă din administrația finlandeză. În aceste împrejurări (pornind de la premisa că astfel de agenți desfășoară o „activitate economică”), trebuie să se verifice dacă această activitate poate fi scutită de la plata TVA-ului în temeiul excepției prevăzute la articolul 4 alineatul (5) din A șasea directivă.

56. Această dispoziție prevede, la primul paragraf, că organismele publice „nu sunt

considerate persoane impozabile pentru activitățile sau operațiunile în care se angajează ca autorități publice, chiar și atunci când colectează taxe, redevențe, contribuții sau plăți în legătură cu activitățile sau operațiunile respective”.

57. În consecință, pentru aplicarea acestei scutiri de la plata TVA-ului, trebuie îndeplinite cumulativ două cerințe: desfășurarea activităților de către un organism public și realizarea unor astfel de operațiuni ca autoritate publică(33).

58. Curtea a furnizat o definiție precisă a celei de a doua condiții, indicând că „organismele de drept public prevăzute la articolul 4 alineatul (5) [primul paragraf] din A șasea directivă desfășoară activități ca «autorități publice» în sensul acestei dispoziții atunci când le desfășoară în cadrul regimului juridic care le este aplicabil. În schimb, atunci când acționează în aceleași condiții juridice precum operatorii economici privați”, acestea nu desfășoară astfel de activități(34).

59. Această explicație nu înseamnă că simpla prezență a întreprinzătorilor sau a profesioniștilor privați în același domeniu de activitate exclude posibilitatea ca un organism să acționeze ca „autoritate publică”. Noțiunea trebuie interpretată în sens larg, ca înglobând atât activitățile în esență publice, interzise particularilor, cât și cele pentru care există o situație de concurență cu sectorul privat(35). În caz contrar, ar fi dificil să se aplice „excepția la excepție” prevăzută la articolul 4 alineatul (5) al doilea paragraf din A șasea directivă, care supune la plata TVA-ului „asemenea activități sau operațiuni”(36) dacă există un risc de denaturare semnificativă a concurenței.

60. Excluderea prevăzută la articolul 4 alineatul (5) primul paragraf din A șasea directivă are, așadar, caracter obiectiv, întrucât, deși se materializează sub forma eliminării statutului de „persoane impozabile” pentru organismele publice, modalitățile de exercitare a activităților în cauză stabilesc întinderea scutirii de la plata TVA-ului a acestor organisme. Astfel, jurisprudența a indicat faptul că A șasea directivă consideră impozabile activitățile organismelor publice „nu în calitatea acestora de subiecte de drept public, ci ca subiecte de drept privat” și că singurul criteriu care permite cu siguranță distincția între cele două categorii este regimul juridic aplicabil în temeiul dreptului național(37).

61. În prezenta cauză, Comisia susține că, atunci când acordă asistență juridică în cadrul unei proceduri judiciare, birourile publice de asistență juridică finlandeze acționează în aceleași condiții juridice ca și profesioniștii privați abilitați să furnizeze acest tip de servicii, întrucât activitatea în cauză este reglementată de aceeași legislație, indiferent de persoana care exercită apărarea. Mai exact, Comisia adaugă că poziția sa „se bazează exclusiv pe problema de a ști dacă birourile publice de asistență juridică furnizează serviciile în temeiul unor dispoziții specifice care nu s-ar aplica birourilor private”. Dat fiind că nu aceasta este situația atunci când este vorba despre o procedură judiciară, Comisia afirmă că respectivele birouri nu acționează ca autorități publice, astfel încât sunt supuse la plata TVA-ului(38).

62. În opinia noastră, acest raționament se întemeiază pe premise eronate, întrucât jurisprudența impune numai ca activitățile desfășurate de organismele publice ca „autorități publice” să fie exercitate în conformitate cu regimul juridic specific instituțiilor publice, iar nu ca această legislație să le fie aplicabilă. În prezenta cauză, operatorii privați lucrează, în temeiul unei abilitări speciale conform legii, într-un cadru juridic specific organismelor publice, iar nu invers, astfel cum pare să sublinieze Comisia.

63. Asistența juridică, indiferent dacă este furnizată de un consilier public sau de un avocat privat, constituie o misiune publică și, în ambele cazuri, este reglementată de legislația din 2002. Consilierului juridic privat care intervine eventual în acest cadru nu îi sunt aplicabile numai normele specifice exercitării profesiei sale, cum este cazul în ipoteza apărării oricărui alt client, întrucât

legislația menționată impune și alte cerințe: în primul rând, administrația (prin intermediul birourilor publice) decide dacă respectiva reprezentare juridică trebuie admisă, verificând în această privință dacă sunt îndeplinite cerințele legale și dacă există anumite motive care se opun(39); în al doilea rând, remunerarea consilierului depinde de baremurile oficiale, diferite de baremurile generale, de stabilirea onorariilor(40) și, în al treilea rând, plata provine de la stat, nu de la client. În afară de normele de deontologie și de normele strict procedurale, există puține asemănări între regimul juridic al profesiei de avocat și cel ce reglementează relațiile consilierului juridic privat cu acești clienți specifici.

64. Prin urmare, nu este vorba despre o activitate supusă regulilor generale ale pieței, ci de operațiuni ale unei instituții publice, care, atunci când sunt realizate direct de administrație, sunt scutite de la plata TVA-ului.

65. Legiuitorul finlandez a creat această activitate publică specifică pentru a favoriza accesul contribuabililor la o asistență juridică de calitate și pentru a facilita această misiune, a încredințat executarea acesteia nu numai unor angajați publici, ci și unor juriști privați, care acționează astfel ca „autorități publice”. Cu toate acestea, scutirea de la plata TVA-ului nu se aplică, deoarece articolul 4 alineatul (5) primul paragraf din A șasea directivă o rezervă organismelor publice.

66. Această consecință nu este surprinzătoare. Curtea a statuat că, chiar dacă s-ar considera că anumiți profesioniști dețin prerogative de putere publică în temeiul unei investiții publice, aceștia nu ar putea beneficia de prevederile articolului 4 alineatul (5) din A șasea directivă atunci când exercită aceste prerogative cu titlu independent, în cadrul unei profesii liberale și fără să se integreze în organizarea administrației publice(41).

67. În consecință, birourile în cauză acționează ca subiecte de drept public atunci când sunt însărcinate, cu ocazia unei proceduri judiciare, cu activități de asistență juridică pe care li le încredințează legea. Acestea acționează, așadar, ca autorități publice, chiar dacă încasează o anumită remunerație drept contraprestație și chiar dacă birouri private desfășoară de asemenea aceleași activități. Rezultă că acest motiv al acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor trebuie respins.

C – Cu privire la conceptul „denaturare semnificativă a concurenței” în scopul aplicării TVA-ului [articolul 4 alineatul (5) al doilea paragraf din A șasea directivă]

68. Cel de al treilea și cel din următor argument invocat de Comisie în cererea prezentată urmărește să demonstreze că, dacă s-ar considera că birourile în cauză acționează ca autorități publice, exonerarea acestora ar fi susceptibilă să determine „denaturări semnificative ale concurenței” în sensul articolului 4 alineatul (5) al doilea paragraf din A șasea directivă. În conformitate cu această dispoziție, astfel de activități ar fi impozabile, chiar dacă sunt desfășurate de o autoritate publică. Prin această măsură, legiuitorul comunitar dorește să împiedice încălcarea principiilor generalității și neutralității impozitului(42).

69. Comisia susține în cerere că scutirea birourilor publice de la plata TVA-ului crește cu 22 %(43) costul asistenței acordate de un avocat privat și amintește că beneficiarii serviciului de asistență juridică sunt consumatori finali, care nu dreptul la deducerea TVA-ului, element fundamental pentru aprecierea perturbărilor asupra concurenței(44).

70. În apărarea sa, guvernul finlandez adaugă că alegerea între un birou privat și un birou public depinde nu numai de preț, ci și de alți factori, precum relația profesională anterioară între beneficiarul asistenței juridice și consilier, reputația sau specializarea acestuia din urmă într-un anumit domeniu juridic, sarcina de muncă a consilierilor juridici publici la un moment dat sau

conflictele de interese care pot surveni. Acesta arată de asemenea că, potrivit statisticilor pentru perioada 2002-2006, numai o mică parte dintre beneficiarii asistenței juridice care au făcut apel la serviciile unui avocat privat plătesc o contraprestație parțială (și anume, aproximativ 20 %, restul de 80 % beneficiază de o subvenționare integrală a serviciului, suportată de stat), ceea ce proporția de cauze abordate de birourile publice și de birourile private, în condițiile de semigratuitate descrise mai sus, a rămas stabilă între 2004 și 2006 și că, în această perioadă, numărul de clienți care fac o plată parțială și care au făcut apel la un consilier privat a crescut foarte mult (155 %) față de numărul de particulari care, în aceleași condiții, sunt reprezentați de angajați publici (creștere de 30 %).

71. Comisia nu consideră aceste cifre definitive, întrucât, în opinia sa, faptele pe care la reflectă „pot fi puse pe seama a numeroși factori și nu invalidează”, în sine, afirmația privind aplicarea unui tratament diferit în situații comparabile, care este evidentă”(45).

72. În Hotărârea Isle of Wight Council(46), pronunțată recent, Curtea a apreciat că o eventuală denaturare semnificativă a concurenței [în sensul articolului 4 alineatul (5) al doilea paragraf din Așasea directivă] trebuie să afecteze activitatea în cauză având în vedere nu numai concurența actuală, ci și concurența potențială, în măsura în care posibilitatea ca un operator privat să intre pe piața relevantă este reală, iar nu pur ipotetică. În plus, denaturările concurenței trebuie să fie „mai mult decât neglijabile”.

73. Aceste reguli de interpretare limitează considerabil cazurile în care activitatea unei autorități publice nu este supusă la plata TVA-ului. Pe de o parte, nu este indispensabil să se stabilească faptul că, în trecut, diferența de tratament fiscal a generat un avantaj concurențial pentru organismul public. Este suficient să se întrevadă o viitoare denaturare a concurenței. Pe de altă parte, considerăm că nivelul minim de perturbare a pieței, sub care exonerarea organismelor publice este exclusă, este foarte scăzut, întrucât este suficient ca aceasta să fie „mai mult decât neglijabilă”.

74. Datele statistice furnizate de guvernul finlandez demonstrează că, în primii ani de aplicare a acesteia, în majoritate birourile private au beneficiat de Legea privind asistența juridică, și aceasta întrucât persoana care alege să facă apel la un profesionist privat – statul subvenționând o parte din serviciile furnizate – este influențat de alte aspecte decât prețul. Totuși, rezultă că niciunul dintre aceste motive, luate separat, nu este indispensabil.

75. Cu toate acestea, există un element care, chiar dacă nu a fost invocat în dosar, ar putea atenua eventualul caracter anticoncurențial al diferenței de tratament fiscal invocate în prezenta cauză, întrucât alegerea între un consilier juridic public și un consilier juridic privat nu depinde întotdeauna de voința clientului. Potrivit legii finlandeze privind asistența juridică, atunci când cetățeanul propune un avocat privat, se întreprind demersurile necesare desemnării acestuia, chiar dacă administrația își rezervă dreptul de a lua această inițiativă(47), lucru care s-ar putea întâmpla, de exemplu, în scopul repartizării unei sarcini de muncă imposibil de suportat de către consilierii juridici publici (situație care s-ar produce inevitabil dacă toți particularii ar opta pentru asistența furnizată de birourile publice).

76. Astfel, fără să minimizeze impactul pe care o diferență de preț de 22 % îl poate avea asupra alegerii unui mod de apărare judiciară sau a altuia, Comisia nu a stabilit că acest factor are, în cadrul procesului decizional, o importanță mai mare față de alți factori menționați și nici că determină o denaturare semnificativă a concurenței, cu privire la care, pentru moment, nu există niciun indiciu.

77. În opinia noastră, este evident că acest caracter, care nu este strict economic, al contribuției persoanei interesate interzice calificarea serviciului furnizat de consilierii juridici publici în Finlanda drept „activitate economică”. Prin urmare, recomandăm Curții să respingă acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor introdusă de Comisie.

78. Pe de altă parte, pentru situația în care Curtea nu ar împărtăși această opinie, am analizat în paragrafele B și C ale prezentelor concluzii, în subsidiar, modul de redactare a articolului 4 alineatul (5) din Așasea directivă și am dedus că birourile în cauză acțiunează ca autorități publice și că scutirea acestora de la plata TVA-ului nu perturbă concurența, astfel încât, în orice caz, nu ar exista o neîndeplinire a obligațiilor.

VI – Cheltuieli de judecată

79. În temeiul articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a căzut în pretenții și Republica Finlanda a solicitat obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, se impune obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentei acțiuni.

VII – Concluzie

80. Având în vedere considerațiile precedente, propunem Curții:

- respingerea acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulate de Comisie împotriva Republicii Finlanda, și
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri.

1 – Limba originală: spaniola.

2 – Așasea directivă a Consiliului din 17 mai 1977 privind armonizarea legislațiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare (JO L 145, p. 1) (denumită în continuare „Așasea directivă”).

3 – Directiva Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7).

4 – Oikeusapulaki (257/2002) din 5 aprilie 2002. O versiune (neoficială) în engleză a textului acestei legi, publicată de Ministerul de Justiție finlandez, poate fi consultată la adresa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2002/en20020257.pdf>. Un ghid privind aplicarea acestei legi figurează de asemenea pe internet la adresa: <http://www.om.fi/en/Etusivu/Julkaisut/Esitteet/Oikeusapu/pagename/esite/Tulosta> (pentru versiunea în engleză).

5 – Laki valtion oikeusaputoimistoista (258/2002).

6 – Valtioneuvoston asetus oikeusavusta (388/2002).

7 – Valtioneuvoston asetus oikeusavun palkkioperusteista (389/2002).

8 – Articolul 3 punctul 1 din Legea privind asistența juridică.

9 – Pentru celibatari, baremul este următorul: cu venituri lunare care nu depășesc 650 de euro, nu există niciun aport, asistența este furnizată gratuit; cu 850 de euro sau mai puțin, beneficiarul trebuie să plătească 20 % din serviciu; cu 1 000 de euro sau mai puțin, 30 %; cu 1 200 de euro

sau mai pu?in, 40 %; cu 1 300 euro sau mai pu?in, 55 % ?i cu 1 400 euro sau mai pu?in, 75 %.

Dac? persoana care solicit? asisten?a juridic? este c?s?torit?, cuantumurile sunt diferite: dac? so?ul/so?ia dispune de venituri individuale de 550 de euro sau mai pu?in, asisten?a este gratuit?; cu 650 de euro sau mai pu?in, 20 %; cu 800 de euro sau mai pu?in, 30 %; cu 1 000 de euro sau mai pu?in, 40 %; cu 1 100 de euro sau mai pu?in, 55 % ?i cu 1 200 de euro sau mai pu?in, 75 %.

10 – Articolul 6 din Decretul ministerial privind asisten?a juridic?.

11 – Articolul 7 din Decretul ministerial privind asisten?a juridic?.

12 – Articolul 8 din Legea privind asisten?a juridic?.

13 – Potrivit guvernului finlandez, în 2007, cheltuielile brute de func?ionare ale acestor birouri publice s?au ridicat la 24,5 milioane de euro, fa?? de 1,9 milioane de euro reprezentând venituri din exploatare, acestea incluzând onorariile achitate par?ial de beneficiarii de asisten?? juridic? semigratuit? ?i cheltuielile de judecat? puse în sarcina p?r?ii care a c?zut în preten?ii într?un litigiu (punctul 35 din memoriul în ap?rare).

14 – Articolul 11 din Decretul ministerial privind criteriile de remunerare a asisten?ei juridice.

15 – Legea privind taxa pe valoarea ad?ugat? din 30 decembrie 1993 [*arvonlisäverolaki* (1501/1993)].

16 – De?i articolul 4 din A?asea directiv? delimiteaz? un domeniu de aplicare foarte vast al TVA?ului, acesta prive?te doar activit??ile care au caracter economic [Hot?rârea din 11 iulie 1996, Régie dauphinoise (C?306/94, Rec., p. I?3695), punctul 15, Hot?rârea din 29 aprilie 2004, EDM (C?77/01, Rec., p. I?4295), punctul 47, ?i Hot?rârea din 26 mai 2005, Kretztechnik (C?465/03, Rec., p. I?4357), punctul 18]. Pe lâng? realizarea unei activit??i economice, Directiva prevede alte trei condi?ii care permit identificarea persoanei supuse pl??ii TVA?ului, unele subiective ?i altele de natur? obiectiv?: ?i anume independen?a, caracterul profesionist ?i permanent.

17 – Hot?rârea din 14 februarie 1985, Rompelman (268/83, Rec., p. 655), punctul 19, Hot?rârea din 26 martie 1987, Comisia/??rile de Jos (235/85, Rec., p. 1471), punctele 6-10, Hot?rârea din 27 noiembrie 2003, Zita Modes (C?497/01, Rec., p. I?14393), punctul 38, Hot?rârea din 21 februarie 2006, University of Huddersfield, (C?223/03, Rec., p. I?1751), punctul 47, ?i Hot?rârile din 26 iunie 2007, Hutchinson 3G ?i al?ii (C?369/04, Rep., p. I?5247), punctul 28, ?i T?Mobile Austria ?i al?ii (C?284/04, Rep., p. I?5189), punctul 35.

18 – A doua directiv? 67/228/CEE a Consiliului din 11 aprilie 1967 privind armonizarea legisla?iilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – structura ?i modalit??ile de aplicare a sistemului comun al taxei pe valoarea ad?ugat? (JO 1967, 71, p. 1303).

19 – Hot?rârea din 14 noiembrie 2000 (C?142/99, Rec., p. I?9567), punctul 28. A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Fenelly prezentate la 4 aprilie 2000 în această cauz?, punctele 34 ?i 35.

20 – În ceea ce prive?te holdingurile, Curtea a recunoscut c? simpla achizi?ionare ?i simpla de?inere a unor p?r?i sociale nu constituie o „activitate economic?” în sensul Celei de a?asea directive, cu excep?ia situa?iei în care holdingul intervine în administrarea societ??ilor [Hot?rârea din 20 iunie 1991, Polysar (C?60/90, Rec., p. I?3111)]. Se introduce astfel din nou criteriul privind obiectul întreprinderii pentru a explica sensul no?iunii „exploatare a unui bun corporal sau necorporal în vederea ob?inerii unor venituri cu caracter permanent”, care figureaz? la articolul 4 alineatul (2). În leg?tur? cu no?iunea „exploatare”, a se vedea Hot?rârea din 4 decembrie 1990,

Van Tiem (C-186/89, Rec., p. I-4363), Hotărârea din 26 septembrie 1996, Enkler (C-230/94, Rec., p. I-4517), și Hotărârea Hutchinson 3G și alții, citat anterior, precum și Terra, B. și Kajus, J., *A guide to de European VAT Directives. Introduction to European VAT 2009*, vol. 1, IBFD, 2009, p. 360.

21 – Hotărârea din 26 martie 1987, Comisia/Îrile de Jos, citat anterior, punctele 9 și 15, Hotărârea din 12 septembrie 2000, Comisia/Franța (C-276/97, Rec., p. I-6251), punctul 32, și Hotărârea din 13 decembrie 2007, Götz (C-408/06, Rep., p. I-11295), punctul 18.

22 – Herrero de la Escosura, P., *El IVA en la jurisprudencia del Tribunal de Justicia de las Comunidades Europeas*, Universidad de Oviedo – Ed. Marcial Pons, Madrid, 1996, p. 120.

23 – Hotărârea din 1 aprilie 1982 (89/81, Rec., p. 1277), punctele 10 și 11.

24 – Un astfel de punct de vedere ar presupune să se admită, de exemplu, exonerarea vânzărilor care, la prețuri inferioare costurilor, cresc prin reduceri sau prin lichidări de stoc.

25 – Hotărârea din 3 martie 1994, Tolsma (C-16/93, Rec., p. I-743), punctul 14, Hotărârea din 5 iunie 1997, SDC (C-2/95, Rec., p. I-3017), punctul 45, și Hotărârea din 26 iunie 2003, MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring (C-305/01, Rec., p. I-6729), punctul 47.

26 – Hotărârea din 8 martie 1988, Apple and Pear Development Council (102/86, Rec., p. 1443), punctele 11 și 12, Hotărârea din 16 octombrie 1997, Fillibeck (C-258/95, Rec., p. I-5577), punctul 12, și Hotărârea Comisia/Franța, citat anterior, punctele 34 și 35.

27 – Hotărârea din 8 martie 1988, citat anterior, punctele 11-16.

28 – Hotărârea Comisia/Franța, citat anterior, punctul 35.

29 – Eventual puțin mai mult, dacă particularul dispune de active care pot fi transformate ușor în lichidități în valoare mai mare de 5 000 de euro. Dosarul nu permite să se stabilească dacă valoarea poate reprezenta 100 % din onorarii, dar acest lucru pare foarte improbabil, întrucât articolul 6 din Decretul ministerial privind asistența juridică stabilește un plafon de resurse lunare pentru a avea acces la beneficiul în cauză.

30 – Concluziile prezentate la 2 martie 1982 în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Hong-Kong Trade, citat anterior, punctul 3.4 *in fine*.

31 – Hotărârea Götz, citat anterior, punctul 21. A se vedea în același sens Hotărârea din 18 martie 1997, Diego Calì & Figli (C-343/95, Rec., p. I-1547), punctul 24, Hotărârea Hutchinson 3G și alții, citat anterior, punctul 39, și Hotărârea T-Mobile Austria, citat anterior, punctul 45.

32 – Hotărârea Comisia/Îrile de Jos, citat anterior, Hotărârea din 25 iulie 1991, Ayuntamiento de Sevilla (C-202/90, Rec., p. I-4247), precum și Ordonanța din 21 mai 2007, Mihal (C-456/07, Rep., p. I-79).

33 – A se vedea printre altele Hotărârea Ayuntamiento de Sevilla, citat anterior, punctul 18.

34 – Hotărârea din 17 octombrie 1989, Comune di Carpaneto Piacentino și alții (231/87 și 129/88, Rec., p. 3233), punctul 16. A se vedea de asemenea Hotărârea din 15 mai 1990, Comune di Carpaneto Piacentino și alții (C-4/89, Rec., p. I-1869), punctul 8, Hotărârea din 6 februarie 1997, Marktgemeinde Welden (C-247/95, Rec., p. I-779), punctul 17, Hotărârile din 12 septembrie 2000, Comisia/Franța (C-276/97, Rec., p. I-6251), punctul 40, Comisia/Irlanda (C-358/97, Rec., p. I-6301), punctul 38, Comisia/Regatul Unit (C-359/97, Rec., p. I-6355), punctul 50,

Comisia/??rile de Jos (C?408/97, Rec., p. I?6417), punctul 35, Comisia/Grecia (C?260/98, Rec., p. I?6537), punctul 35, Hot?r?rea din 14 decembrie 2000, Fazenda P?blica (C?446/98, Rec., p. I?11435), punctul 17, ?i Hot?r?rea din 8 iunie 2006, Feuerbestattungsverein Halle (C?430/04, Rec., p. I?4999), punctul 32.

35 – Potrivit Hot?r?rii Comisia/Fran?a, citat? anterior, „trebuie respins? teza [...] potrivit c?reia un organism ac?ioneaz? ca «autoritate public?» numai ?n privin?a activit??ilor care se ?nscriu ?n no?iunea de autorit??i publice ?n sensul strict al acestui termen” (punctul 41).

36 – Jurispruden?a a subliniat c? aceast? expresie se refer? la activit??i sau opera?iuni desf??urate de organisme de drept public ?n contextul func?iilor publice ale acestora (Hot?r?rea din 17 octombrie 1989, Comune di Carpaneto Piacentino, citat? anterior, punctul 21).

37 – Hot?r?rea din 17 octombrie 1989, Comune di Carpaneto Piacentino, citat? anterior, punctul 15, ?i Hot?r?rea Fazenda P?blica, citat? anterior, punctul 16.

38 – Cererea Comisiei, punctul 61.

39 – Articolul 8 din Legea privind asisten?a juridic?.

40 – Stabilite ?n Decretul ministerial privind criteriile de remunerare a ajutorului juridic (Valtioneuvoston asetukset oikeusavun palkkioperusteista).

41 – Hot?r?rile citate anterior Comisia/??rile de Jos, punctele 21 ?i 22, ?i Ayuntamiento de Sevilla, punctele 18-21, precum ?i Ordonan?a Mihal, de asemenea citat? anterior.

42 – ?n opinia lui Casado Ollero, „obiectivul acestei norme comunitare este de a evita ca exonerarea de la plata TVA?ului s? aduc? atingere generalit??ii ?i neutralit??ii impozitului, dar, ?n loc s? men?ioneze aceste dou? principii, legiuitorul indic? rezultatul care poate decurge din nerespectarea acestora: apari?ia unor denatur?ri ale concuren?ei” (Casado Ollero, G., „El IVA y las operaciones de los entes p?blicos”, *El IVA en el sistema tributario espa?ol*, vol. II, Ed. Ministerio de Econom?a y Hacienda, Madrid, 1986, p. 194).

43 – Cota TVA?ului ?n Finlanda.

44 – Comisia se ?ntemeiaz? pe Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 7 septembrie 2006 ?n cauzele ?n care s?au pronun?at Hot?r?rile T?Mobile Austria ?i al?ii ?i Hutchinson 3G ?i al?ii, citate anterior.

45 – Cererea Comisiei, punctul 56.

46 – Hot?r?rea din 16 septembrie 2008 (C?288/07, Rep., p. I?7203).

47 – Articolul 8 din Legea privind asisten?a juridic?.